

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

een mastectomie uit te voeren bij iemand die volgens haar eigen diagnose borstkanker denkt te hebben, maar feitelijk darmkanker heeft, zo is SRS niet aanvaardbaar bij iemand die zich identificeert als transgender, maar in feite niet in staat is zijn/haar homoseksualiteit te accepteren. Het vraagt voor elk individueel geval een veilige, reflectieve ruimte om tot een weloverwogen beslissing te komen, waarbij het psychoanalytische gedachtegoed zeer behulpzaam kan zijn.

Het boek omvat vijf spitse hoofdstukken, elk afgerond met *signposts* die ons kunnen helpen om de toegenomen genderdiversiteit in onze spreekkamers tegemoet te treden. Een mooie technische aanvulling op dit boekje is hoofdstuk 7 uit *Minding the body* (Lemma 2015; zie ook Lemma 2014). Lemma exploreert daarin de betekenis van het lichamelijke van de analyticus als onderdeel van de setting, ‘bodily states of mind’, ‘embodied phantasies’, somatische tegenoverdracht en sensorieel containment. Dit zijn belangrijke, sensitiverende noties bij het met cliënten bespreken van transgender identificaties. Daarmee is dit boek nóg meer de moeite waard.

Literatuur

LEMMA, A. (2014). The body of the analyst and the analytic setting — Reflections on the embodied setting and the symbiotic transference. *International Journal of Psychoanalysis*, 95(2), 225-244.

LEMMA, A. (2015). *Minding the body — The body in psychoanalysis and beyond*. London: Routledge.

Noot

- 1 Zie verder de website van het Transgender Netwerk Nederland (TNN): www.transgender-netwerk.nl.

Patiënten aan het woord

Bespreking van

Mark Kinet (2022). *Beter en wijzer door psychotherapie — 31 patiënten vertellen het zelf*. Antwerpen: Gompel&Svacina. ISBN 9789463713290, 194 pp., € 29,90

KRISTEL BLEYEN

Beter en wijzer door psychotherapie is een origineel klinisch boek. In de analytische literatuur lezen we over patiënten en hun behandeling, maar zelden horen we hun eigen verhaal. In dit boek wordt plaatsgemaakt voor de stemmen van patiënten die zelf vertellen hoe zij hun psychotherapeutische proces ervaren hebben. Het is een observatie van de kliniek, maar deze keer vanuit het oogpunt van de patiënt zelf.

Mark Kinet is psychiater en hoofdredacteur van de reeks Psychoanalytisch Actueel. In de meeste van zijn boeken zijn psychiatrie en psychoanalyse naadloos met elkaar verweven. Dit is het dertigste boek in de reeks, en het vormt in zekere zin een drieluik met twee eerdere van zijn boeken, namelijk *Freud & Co in de psychiatrie — Klinisch-psychotherapeutisch perspectief* en *Een psychotherapeutische praktijk in 7 premissen en 77 portretten*. Voor dit boek schreef Kinet zeventig patiënten aan met de vraag terug te blikken op hun therapeutisch proces — na afloop of tot dusver — en een soort waarachtige getuigenis te schrijven.

De meeste patiënten die getuigen, maakten een ruime periode van klinische psychotherapie door. Allen waren ze ook een hele poos in ambulante psychoanalytische psychotherapie. Kinet was ofwel hun behandelend psychiater, psychotherapeut of procesbegeleider. Ongeveer de helft van de patiënten ging op zijn verzoek tot verslaggeving in. Volgens Kinet is dit aantal een inschatting, maar hij vermeldt niets over de niet-responderenden. Nochtans was ik hier wel nieuwsgie-

rig naar. Het boek is opgebouwd uit drie delen. Tussen een korte inleiding en een iets uitgebreider besluit vormen de 31 integraal weergegeven patiëntengetuigenissen het leeuwendeel van het boek.

In het eerste deel wordt de opzet van het boek toegelicht. In een aantal korte paragrafen schetst Kinet de essentie van het psychoanalytisch model om de verhalen van de patiënten goed te kunnen plaatsen. Het geestesleven van de mens is op te vatten als een steeds ingewikkeld samenspel van krachten en betekenissen. We zijn een vat vol tegenstrijdigheden. De psychoanalytische benadering onderscheidt zich van andere, meer medische of symptoomgerichte benaderingen door deze complexiteit niet te reduceren, maar er net ruimte voor te maken en ze tot haar recht te laten komen. Op een draffe loodst Kinet ons langs een aantal analytische basisbegrippen, zoals vrije associatie, weerstand, overdracht, relatie en interpretatie. Vervolgens verhaalt hij ogenschijnlijk vlot, maar pertinent hoe psychische problemen in de analytische benadering meer gezien worden als een condition humaine of als uitvergrottingen van algemeen menselijk leven. We kunnen vast komen te zitten in ingebakken keuzes of gevangen blijven in dromen van anderen. Geschiedenis lezen op en vooral tussen de lijnen kan helpen om onze gevoelens en gevoeligheden een plaats te geven. Psychotherapie biedt hiervoor een veilige ruimte; het is een vrijplaats om samen te spelen, te creëren en te ontdekken. Klinische psychotherapie is een aparte werkvorm waarin psychotherapie en psychiatrie geïntegreerd worden. Het is een prettig leesbare inleiding en we herkennen hierin de met aforismen, beeldspraak en humor gekleurde pen van de auteur, en diens freudiaans en lacaniaans geïnspireerde achtergrond.

In het tweede gedeelte duiken we in het realisme van de dagelijkse praktijk. De 31 patiëntgetuigenissen worden op elkaar volgend weergegeven in gemiddeld drie à vier

pagina's. Het is een weelde aan klinisch materiaal. De getuigenissen lezen als aparte levensverhalen en kennen een meanderend verloop. Net zoals in een boek met korte verhalen dat ik niet in één ruk uitlees, verorber ik ze met mondjesmaat. Het zijn portretten die vanuit mijn eigen werk op een klinisch-therapeutische dienst vaak herkenbaar zijn. De volgende elementen zag ik in de getuigenissen duidelijk naar voren komen. Psychotherapeutische processen volgen duidelijk geen stappenplan met een progressief gunstig verloop, maar zijn eerder hobbelige wegen van vallen en opstaan, van groei. Soms eindigt een therapie vroegtijdig en start deze later weer op. Herhaaldelijk wordt er tegen muren gelopen en worden doelen nooit bereikt. Een proces is nooit af of afgewerkt, en neemt vaak veel langer tijd in beslag dan aanvankelijk gedacht door diepgewortelde problemen en langdurige traumatische ervaringen. Er wordt ook vaak verwezen naar de intensieve en actieve arbeid die in klinische psychotherapie verzet dient te worden. De mogelijkheid om van setting te wisselen of het kader bij te stellen bleken patiënten een meerwaarde te vinden. Vrijwel in elke getuigenis komt het belang aan bod van zonder oordeel beluisterd en geloofd worden, van volgehouden aandacht en zorg voor het affectieve leven. Patiënten hebben behoefte aan waarheid om psychisch te kunnen groeien, maar het is belangrijk dat desillusie geleidelijk plaatsvindt. Therapie is geen vrijstelling voor onheil in het leven, maar kan wel verzachtend werken of rust brengen, inzichten geven die maken dat iets beter ver- en gedragen wordt, en een perspectief openhouden. Het treft me hoe alle getuigenissen iets zeer levendigs laten voelen.

In het derde en laatste deel, getiteld *Finishing touch*, geeft Kinet een aantal beschouwingen over wat psychotherapie voor zowel patiënt als therapeut betekent, en wel aan de hand van een aantal dimensies als het verloop, de psychoanalytische ervaring en de

techniek. Hij eindigt met een aantal aannames over waar een psychoanalytische vorm van therapie precies toe zou leiden. Het boek is een interessant en aanvullend perspectief om het werk van psychoanalytische processen inzichtelijker te maken, beter te begrijpen en eventueel te evalueren. Ik beveel het zeker aan, zowel aan de beginnende als aan de meer ervaren therapeut. Het gegeven dat alle patiënten de vrije ruimte kregen om hun ervaring weer te geven is een grote verdienste van dit boek. Het is niet alleen authentiek, los van theorie en methode, en mogelijk *nachträglich* een betekenisvolle schrijfoefening voor de pati-

ent. Het laat ons ook stemmen horen die we meestal niet (meer) te horen krijgen. Kinet laat de casussen voor zich spreken. Een persoonlijke reflectie op het materiaal zou zijn boek nog meer reliëf hebben kunnen geven. Wellicht kiest hij hiervoor omwille van zijn betrokken rol als behandelaar en de in sommige gevallen nog lopende processen. Hoe dan ook: het caleidoscopisch perspectief van dit boek is rijk, doet recht aan het subjectieve karakter van het analytische proces, en sluit aan bij de wetenschappelijkheid van de precieze beschrijving van individuele fenomenen, zoals Freud ons dat voordeed.